

**ASPECTES CURRICULARS, METODOLOGIA I
ACOMPANYAMENT FAMILIAR EN EL PRIMER
CICLE D'EDUCACIÓ INFANTIL
CURS 2021-2022**

G CONSELLERIA
O EDUCACIÓ
I I FORMACIÓ
B PROFESSIONAL
/ INSTITUT PER A
L'EDUCACIÓ DE
LA PRIMERA INFÀNCIA

Palma, juny de 2021

CRÈDITS

Bona part d'aquestes orientacions són fruit de les reflexions del Grup de Treball Pedagògic convocat per l'IEPI a finals de juny del 2020, el qual durant cinc sessions va aportar idees i va reflexionar, tot centrant la mirada en el funcionament de les escoles i les relacions dins la comunitat educativa. Aquest mes de juny de 2021 s'han revisat i actualitzat amb les aportacions realitzades pels mateixos professionals de l'any passat, a més de Mateu Tomàs Humbert (inspector d'educació) i Júlia Muñoz Ametller (mestra d'educació infantil).

ÍNDEX

1.	EL PROFESSORAT I ELS PROFESSIONALS NO EDUCATIUS DEL CENTRE.....	4
1.1.	La cura dels cuidadors.....	4
1.2.	La direcció de les escoles.....	4
1.3.	La formació dels professionals de l'escoleta	5
2.	L'ACOLLIDA DELS INFANTS I DE LES FAMÍLIES	7
2.1.	L'acollida de la família.....	7
2.2.	L'acollida de l'infant.....	9
2.3.	L'atenció a la diversitat	10
3.	L'ORGANITZACIÓ DE L'ESCOLETA: ESPAIS, MATERIALS I TEMPS	12
3.1.	El model organitzatiu preferent de les escoles	12
3.2.	L'ús d'espais comuns	12
3.3.	L'organització del dinar	13
3.4.	Els materials	14
3.5.	Les activitats	14
3.6.	Els espais.....	15
4.	L'ESCOLA COM A COMUNITAT: INTERSUBJECTIVITAT I SOCIALITZACIÓ	17
4.1.	La comunitat de famílies	17
4.1.1.	L'acompanyament a les famílies amb infants en situacions d'aïllament i/o quarentena temporal	17
4.1.2.	Les famílies amb dificultats.....	19
4.2.	La comunitat d'infants: intersubjectivitat i socialització.....	21
5.	LA PRESENCIA DEL MESTRE	23

1. EI PROFESSORAT I ELS PROFESSIONALS NO EDUCATIUS DEL CENTRE

1.1. La cura dels cuidadors

La intensa experiència viscuda el curs escolar 2020-2021 ha posat sobre la taula la necessitat de tenir cura de la salut mental i física d'adults i infants. A més, exigeix accedir a nous models de cura, perquè molts dels habituals fins ara o bé no són aplicables o bé no responen a les noves circumstàncies.

La il·lusió, la generositat i la càrrega vocacional amb què mestres i educadors fan la seva tasca, amb una marcada disponibilitat als infants i també a les famílies, exigeix una accessibilitat emocional permanent, així com un esforç cognitiu i un esforç de la imaginació que no es poden sostenir si no es gaudeix d'equilibri personal.

Els centres que han afrontat aquesta situació especial amb dinàmiques i procediments de cura personal i dinàmiques de claustre encaminades a fer possible l'expressió de resistències per temors han trobat més fàcilment el camí del diàleg lúcid i de la creativitat organitzativa. També hi ha centres que, a més, han dedicat un temps setmanal o mensual a pràctiques o formació col·lectiva en aquest àmbit.

En aquesta situació, no hi ha cap dubte de la necessitat, per part dels centres i del personal docent i no docent, d'adquirir noves competències en aquesta matèria i normalitzar la incorporació de procediments que garanteixen l'atenció suficient dels professionals que tenen cura d'infants i les seves famílies. Tant la capacitat personal com la capacitat de grup per gestionar les emocions són ara per ara factors determinants per a la qualitat de l'acollida, l'ambient de seguretat afectiva i l'escolta dels infants i de les famílies, i depenen en cert punt de la cura que es tengui dels cuidadors.

1.2. La direcció de les escoles

La direcció de l'escola ha estat sempre una peça clau en el funcionament dels centres. Ara, de mica en mica, esdevé més complexa per les expectatives de qualitat de les funcions pròpies de les escoles, l'augment dels factors implicats en la gestió de recursos, la diversitat de referències i informacions a tenir en compte i, per descomptat, per la necessària atenció a les dinàmiques internes del centre.

A causa de la diversitat d'escenaris, la gestió de l'escoleta pren nous matisos dins els seus àmbits d'actuació: la planificació del centre, la gestió documental de l'àmbit administratiu i de l'àmbit pedagògic, la gestió econòmica i administrativa, el control de la qualitat de gestió global, i la gestió per competències que aprofita el potencial de tots els professionals. Per aquesta raó, les direccions dels centres han de comptar amb habilitats i competències de lideratge, que es poden adquirir i que sempre s'han d'ajustar a la situació.

Tenint en compte que els centres són molt petits com a unitats de gestió, és convenient que des de la direcció dels centres es promocionin xarxes de col·laboració locals o, fins i tot, més àmplies, de manera que es tregui un bon profit de la comunitat de coneixements i la col·laboració entre entitats. Per exemple, aquest curs hi ha hagut direccions que han establert col·laboracions d'aquest tipus per analitzar instruccions i informacions, així com per elaborar els documents de centre. Han avançat més aviat, han tingut menys dubtes i els resultats són més exitosos.

Les direccions han de preveure la seva pròpia formació i expressar les necessitats d'acompanyament puntual que sorgeixin. Durant el curs 2020-2021, l'IEPI ha organitzat activitats i iniciatives de formació i acompanyament per a les direccions de les escoles, actuacions que serà necessari continuar en el proper curs 2021-2022. També altres administracions, institucions i entitats són font de recursos formatius.

1.3. La formació dels professionals de l'escoleta

Les característiques i les necessitats educatives de l'alumnat estan en constant evolució, la qual cosa implica que, per tal de mantenir i millorar la qualitat educativa del centre, el professorat s'hagi de formar permanentment. La pandèmia ha marcat un canvi significatiu en el currículum i en el seu tractament i, per això, ara és essencial posar en la formació del professorat l'atenció deguda.

Hi ha qüestions que han emergit ben insospitadament, com ara la necessitat de saber manejar els instruments telemàtics i estratègies de comunicació que es fan servir amb les famílies i els infants.

Altres s'han fet cada vegada més necessaris els darrers anys com a resultat d'una major consciència col·lectiva i dels canvis en les polítiques educatives:

- a) L'acompanyament a les famílies en risc d'exclusió.
- b) L'atenció a la diversitat des d'una perspectiva inclusiva.
- c) L'empoderament del professorat pel que fa a la relació amb les famílies en el marc de l'acció tutorial.

- d) La necessitat de tenir cura del professorat com a gent cuidadora i de prestar una atenció especial al benestar personal de l'equip i de tota la comunitat educativa.

Altres aspectes que, adaptats a la realitat actual, continuen sent del tot necessaris són:

- a) La formació en la direcció de centres.
b) La seguretat i el benestar afectiu dels infants.
c) La innovació en els àmbits de la pedagogia de l'aprenentatge i el desenvolupament.
d) La capacitat de detectar el maltractament i de donar-hi resposta.

En l'àmbit de l'escoleta, els formats formatius que solen ser més valorats són:

- Amb participació de tot el professorat dels centres:
 - Les formacions al centre, que acostumen a incloure supervisió.
 - Les formacions al sector educatiu, en què s'agrupen diferents escoletes (a vegades inclouen supervisió d'altres professionals).
- Amb participació de docents de diferents centres i sectors:
 - Grups que aprofundeixen en aspectes concrets relativament innovadors.
- Amb participació oberta:
 - Xerrades, conferències, etc., per presentar noves temàtiques o enfocaments.

Cada centre ha d'identificar i prioritzar les seves necessitats formatives i, si escau, compartir-les amb les escoletes del seu àmbit territorial i amb l'EAP.

Convé que el professorat tingui coneixement de l'oferta formativa de l'IEPI i dels centres del professorat.

A més, si es considera oportú, els centres poden prendre la iniciativa, sols o amb altres centres, de proposar i organitzar alguna formació que els sigui prioritària. Podeu consultar les modalitats formatives amb les assessories dels CEP i de l'IEPI.

2. L'ACOLLIDA DELS INFANTS I DE LES FAMÍLIES

Els processos d'acollida i adaptació dels infants i de les famílies són determinants en l'acceptació d'uns i altres de la situació d'escolarització, ja que per a molts infants és la primera vegada que afronten una separació regulada i repetida en un entorn en què es troben amb persones desconegudes.

No cal ara justificar-ne la necessitat perquè, de fet, aquests processos formen part de l'abecé de l'educació infantil, i són prou conegudes les conseqüències de no seguir un procés progressiu i personalitzat. Aquí únicament farem esment a aquells aspectes que poden ser font de dubtes.

2.1. L'acollida de la família

L'escolarització en el primer cicle d'educació infantil és, per a la majoria de les famílies, la primera experiència de separació amb el seu infant. Algunes ho fan obligades per algun imperatiu; d'altres, per necessitat de recuperar marges d'independència; d'altres, perquè pensen que és el que més convé a l'infant, etc., però totes presenten ambivalències i dubtes. Tothom sap que l'acceptació, per part de l'infant, tant de la separació com de les noves relacions està condicionada pel benestar que senten els adults en aquesta nova situació.

En aquest context de pandèmia, els dubtes i les inseguretats de les famílies creixen perquè, en molts casos, han viscut o viuen circumstàncies de pèrdua (laboral, de nivell econòmic, emocional, pors, etc.), de malaltia, de crisi relacional, d'incertesa, etc., que poden fer que afrontin l'escolarització en circumstàncies de dolor o fragilitat familiar. Per això, cal cuidar més que mai l'acollida, i fer que les famílies trobin a l'escoleta relacions de referència i de seguretat.

És bo que aquesta acollida compti amb els cinc elements següents:

1. **Acompanyament en el procés de sol·licitud i de matriculació** a les famílies que necessiten que se'ls facin comprensibles els procediments, que se'ls faciliti la informació per fer una tria conscient i que se les acompanyi per resoldre necessitats, com accedir a ajuts. Sobre aquest element, convé dir que:
 - Enguany aquest procés ja ha tingut lloc, però durant aquest curs aniran arribant famílies i a la primavera tindrà lloc el procés per al curs 2022-2023.
 - Aquest acompanyament també cal fer-lo quan es produeix el canvi de centre, habitualment per anar a EI4 o, molt especialment, per ajudar les famílies amb infants de necessitats específiques de suport educatiu

(NESE), sobretot els casos en que s'han diagnosticat necessitats educatives especials (NEE).

2. **Entrevista amb cada família**, per tenir oportunitat de compartir com viuen aquesta situació, quines són les seves vivències i preocupacions, quines són les seves dificultats i necessitats en relació amb l'infant, etc., així com per comentar les expectatives i les pors que tenen respecte a l'escolarització.
3. **Reunió amb les famílies del mateix grup** per comentar l'organització de l'escola, les normes sanitàries, el funcionament del grup, les competències i necessitats dels infants en aquesta edat i la proposta d'objectius educatius. Cal recordar-los, a més, que la tasca essencial de l'escoleta és l'educativa i que aquest n'és l'eix essencial. Pot ser un bon recurs fer la trobada en un espai obert.
4. **Acollida i comiat diari conscients**, perquè les famílies cada dia ens confien el que més estimen. Necessiten sentir que ni elles ni l'infant són un més de l'escoleta, sinó que els acollim de manera singular i personalitzada, que els miram a la cara, que es nota que ens alegrem de la retrobada i que sabem com cuidar-los i protegir-los.

Quan venen a recollir l'infant necessiten, com sempre, que els posem al dia del que han viscut. Les famílies esperen no només comentar si ha passat alguna cosa, sinó que també volen saber les anècdotes i experiències que l'infant encara no pot explicar però que s'endu a casa.

Els moments de rebre i d'acomiar-se són contextos imprescindibles per conversar de manera distesa i amorosa i poder comentar les qüestions essencials sense presses, seguint sempre les mesures sanitàries de protecció recomanades segons el moment.

5. **Tutoria**, perquè en temps de pandèmia, l'espai de trobada per a l'acompanyament a cada família és més necessari que mai, ja que moltes es troben en dinàmiques que els causen desorientació i dificultats imprevistes. No tothom té amb qui parlar i moltes persones necessiten posar paraules al que viuen. Les escoletes són font d'experiència en primera infància, i un dels objectius de la xarxa d'escoletes públiques i de la xarxa complementària és que les famílies hi puguin trobar referents d'acompanyament, informació, assessorament, documentació, formació, etc.

Convé estar atents a les circumstàncies laborals i econòmiques més problemàtiques que hagin d'afrontar les famílies, ja sigui en temps de normalitat escolar o en temps de confinament puntual de la família o del

grup, si és el cas. Algunes entren en dinàmiques emocionals que els dificulten poder entrar en contactes amb les xarxes de protecció social. En aquest sentit, la funció de la tutoria sovint és decisiva.

A més, tal com s'explica més endavant (veure l'apartat 4.1.2), hi ha famílies en situació de vulnerabilitat social o en circumstàncies singulars que necessiten un acompanyament també singular.

Per acabar, és important apuntar que no hi ha dificultats sanitàries per fer trobades amb el nucli familiar sobretot si utilitzam espais oberts. S'han de prioritzar les tutories presencials sempre que sigui possible. Quan no es pugui fer de manera presencial, podem recórrer a converses telemàtiques. El moment i la manera de dur a terme aquestes converses ha de ser prèviament acordat per l'equip educatiu de l'escoleta.

2.2. L'acollida de l'infant

Des de fa anys, l'adaptació dels infants a l'escoleta es fa conjugant la presència de l'infant amb l'acompanyament, dins de l'espai del grup, d'algun familiar durant unes estones, que de mica en mica, es van espaiant, segons el ritme que cada infant necessita.

No hi ha inconvenient de seguir fent-ho així, però s'han de prendre algunes mesures sanitàries pel que fa al lloc:

- a) És millor si aquest procés d'acollida es fa a l'aire lliure. Sigui al pati o un altre lloc, l'espai ha d'estar estructurat per zones i equipat amb materials que facilitin l'activitat lúdica individual de l'infant.
- b) Si s'ha de fer a l'aula, és molt convenient que estigui ventilada de manera permanent per minimitzar la concentració vírica.
- c) Hi ha escoletes que han organitzat amb les famílies i els infants trobades en espais oberts de fora del centre (un parc infantil, per exemple) per promoure els primers contactes amb confiança amb la tutoria.

També s'han de prendre algunes mesures pel que fa a les condicions en temps de pandèmia:

- a) Només hi pot haver un adult del mateix nucli de convivència familiar de l'infant. Si pot ser, ha de ser el mateix durant tot el procés, a més de per raons afectives, també per minimitzar les possibles fonts de contagi i facilitar el control sanitari, si fos necessari.
- b) El familiar ha d'entrar amb mascareta i les mans acabades de desinfectar. Hi ha d'haver una separació d'1,5 m entre els diferents assistents.

- c) Els familiars han de romandre asseguts en un espai de l'aula acordat amb el tutor, com fa anys que fan moltes escoletes per propiciar un bon clima afectiu i de confiança.
- d) No s'hi ha d'entrar amb objectes (bossa, mòbil, etc.). S'hauran de deixar al lloc que l'escoleta habiliti.
- e) S'ha de procurar mantenir una distància física prudencial amb la resta d'infants del grup, tot respectant aquest moment sensible en què es troben durant el període d'adaptació.
- f) Seria recomanable organitzar torns en el procés d'adaptació per tal de ser un nombre de persones més reduït i mantenir un ambient més tranquil.
- g) Convé evitar els desplaçaments innecessaris per part dels adults i afavorir l'estabilitat dels espais de referència. Situar bé l'adult i mantenir-se en els espais que es van coneixent proporciona seguretat als infants, especialment durant aquest període d'adaptació.

2.3. L'atenció a la diversitat

L'atenció a la diversitat i, molt especialment, la detecció de l'alumnat amb NESE, sobretot els infants amb NEE, i l'adopció de mesures inclusives al respecte, representen un eix essencial de l'educació infantil, i més encara quan moltes d'aquestes necessitats específiques just comencen a aparèixer i una actuació ràpida i ajustada les acaba evitant.

Sobre aquest tema, cal tenir presents els aspectes següents:

1. **És important que els tutors tenguin clars els criteris i els indicadors de detecció** de possibles problemàtiques per tal que la primera detecció d'infants en situació de risc o que ja presenten problemes es faci durant les primeres setmanes. L'edat primerenca no és un argument per posposar l'observació, sinó justament el contrari: segons totes les evidències, la detecció primerenca és la clau per al millor pronòstic possible. Cal actuar amb prudència, però no convé postergar la intervenció.
2. **L'estreta col·laboració amb els professionals de l'EAP** ajuda a concretar els criteris per identificar possibles dificultats i ajustar l'observació per tal que, en poc temps i si és necessari, es pugui posar en marxa la resposta inclusiva.

Els dies de preparació a l'obertura de l'escoleta són decisius per definir els criteris de detecció i establir el pla compartit amb l'EAP.

3. **L'organització combinada dels suports propis de l'escoleta i dels que aporti l'EAP** a cada centre poden beneficiar la dinàmica educativa inclusiva mitjançant la normalització de la resposta educativa a les necessitats

específiques i l'afavoriment de desdoblaments i altres ajustaments curriculars que signifiquin, de fet, una resposta ajustada a les necessitats específiques sense necessitat d'intervenció individualitzada.

4. **Alguns infants presenten dificultats de tipus evolutiu** que, de fet, també tenen, amb major o menor grau, altres infants del grup. És habitual, per exemple, que en un mateix grup hi hagi tres o quatre infants que, segons sembla, pateixin retards en el llenguatge parlat. Hi ha altres infants, a més, a qui aniria bé poder millorar les seves competències en aquesta dimensió.

Davant aquesta situació, és més convenient pensar en com ajustar millor el currículum a les necessitats del grup que no en respostes específiques.

5. **A vegades convé ajustar l'organització de l'escola i la distribució dels infants nous** als grups tenint en compte la presència d'infants amb necessitats educatives específiques. Si aquest reajustament organitzatiu no es du a terme quan és necessari, és fàcil que després es produeixin situacions d'estrès relacionades amb el funcionament. L'equip de suport hi té un paper fonamental.

Totes aquestes qüestions poden trobar un tractament adequat amb un diàleg inicial i constant entre l'escoleta, l'EAP i les famílies.

3. L'ORGANITZACIÓ DE L'ESCOLETA: ESPAIS, MATERIALS I TEMPS

3.1. El model organitzatiu preferent de les escoles

El model organitzatiu preferent de les escoles en temps de pandèmia és el conegut com grup estable de convivència (GEC), constituït per un grup estable d'infants i un mestre o educador. El GEC no té contacte directe amb altres infants ni amb més adults que els imprescindibles per a l'atenció del grup, a fi de reduir al màxim el risc de contagi i així poder prescindir de certes mesures de protecció sanitària que implicarien reducció de l'espontaneïtat i de la naturalitat entre els membres del grup.

En la mesura que mestres i infants redueixen el nombre de contactes, no han de mantenir la distància social entre ells. L'accés als materials, tot i estar «controlat», pot ser molt espontani i els moments de contacte corporal no han de ser suprimits. Els mestres han d'usar mascaretes, i poden utilitzar les mascaretes higièniques transparents que compleixin les indicacions de l'Ordre CSM/115/2021, d'11 de febrer, per la qual s'estableixen els requisits d'informació i comercialització de mascaretes higièniques (BOE núm. 37, de 12 de febrer).

El GEC permet una dinàmica de grup molt propera a la normalitat a la qual estàvem habituats i elimina pràcticament totes les mesures de control de l'espontaneïtat dels infants del grup.

El GEC a primer cicle d'educació infantil pot estar format, puntualment i en cas de necessitat, per un màxim de 26 persones (per exemple 24 infants i 2 adults).

3.2. L'ús d'espais comuns

Les escoles compten amb espais d'ús comú (sales d'usos múltiples, tallers, sales de psicomotricitat, patis, etc.) que ara no poden ser utilitzats indistintament pels GEC sense seguir un protocol de desinfecció entre grups o una organització que ho permeti.

En cas de disposar de personal de neteja en horari de matí, un GEC pot fer servir l'espai durant el temps que s'hagi previst a nivell organitzatiu i deixar un interval de temps per a la neteja abans que un segon grup l'ocupi.

Una altra possibilitat és que diferents GEC facin ús alhora del mateix espai comú sempre que cadascun dels grups es mantengui a 1,5 m de distància dels altres. En aquest cas es recomana dividir l'espai físicament amb algun tipus de separació (barrera, mampara...) i organitzar les entrades i sortides d'aquest espai de manera escalonada per tal d'evitar el contacte dels infants dels diferents GEC.

Per raons sanitàries, els espais oberts han esdevingut els espais més segurs i, per tant, els més privilegiats per a l'estada dels grups d'infants. Per això, els centres que poden converteixen els patis en lloc preferent de permanència. El pati ha esdevingut el centre de la vida de grup: s'hi juga amb tota mena de materials, en racons organitzats, i, fins i tot, alguns centres el fan servir per al temps del menjador.

Nombrosos centres han enriquit molt les opcions motrius dels seus patis i hi han traslladat part dels materials habitualment situats a les aules per aprofitar-ne cada racó.

S'ha de considerar el pati com un context essencial de l'escola i de l'acció educativa que du a terme, en el qual cal estar atents als acompanyaments necessaris.

S'ha de garantir que el pati tengui espais amb ombra i que s'equipi amb recursos organitzatius i materials per poder dur a terme bona part de les activitats que habitualment es reservaven per a espais interiors.

Durant aquest curs escolar, moltes escoles han dividit els patis fent ús de recursos mòbils, com ara malles d'obra, amb l'objectiu que cada grup disposi d'un espai obert diferenciat. Hi ha escoles que fan un ús rotatori, amb torns diaris, de les diferents zones de l'espai obert. Aquesta rotació és fàcil de gestionar, atès que, d'acord amb les autoritats sanitàries, el virus no pot sobreviure en materials naturals.

Tanmateix, sigui d'una manera o d'una altra, cal assegurar-se que el pati es dota de propostes per al moviment i altres dimensions exploratòries, incloent-hi el joc simbòlic o de representació.

Pel que fa l'organització dels agrupaments al pati, en el nivell d'alerta de nova normalitat (nivell d'alerta 0), es permetrà la interacció de GEC d'un mateix nivell i de dos nivells del mateix cicle als centres de fins a una línia.

3.3. L'organització del dinar

El servei de menjador és molt necessari per als infants de famílies més vulnerables perquè a vegades és l'única manera de garantir-los un àpat equilibrat al dia. També és necessari per motius de conciliació per a aquelles famílies que no tenen una xarxa familiar disponible.

En cas de disposar de personal de neteja, els GEC poden fer servir una sola sala gran per menjar de manera rotatòria, per a la qual cosa han de deixar un interval de temps per a la neteja abans que un segon grup l'ocupi.

També és possible que diferents GEC facin ús alhora del mateix espai de menjador sempre que cadascun dels grups es mantengui a 1,5 m de distància dels altres. En aquest cas es recomana dividir l'espai físicament amb algun tipus de separació (barrera, mampara...) i organitzar les entrades i sortides d'aquest espai de manera escalonada per tal d'evitar el contacte dels infants dels diferents GEC.

Així i tot, es poden utilitzar com espai de menjador les aules mateixes i el pati i, en aquest cas, servir el menjar amb la utilització de carros amb safates seguint les mateixes indicacions que quan sigui horari lectiu.

3.4. Els materials

En tots els protocols sanitaris queda clar que no és recomanable que hi hagi abundància de materials a l'abast dels nens. De fet, des de l'àmbit educatiu fa temps que també s'alcen veus que alerten de l'excés de materials com a risc educatiu. L'experiència ens diu que l'austeritat de materials a l'abast de les criatures ha propiciat una major concentració i continuïtat en els seus jocs.

Ara bé, tampoc no és necessari reduir en excés els materials que s'utilitzen al llarg del dia. Sí que cal tenir-ne un cert control per anar retirant els materials utilitzats pel grup i substituir-los per altres de desinfectats, però tot en una dinàmica basada en la presència conscient i el respecte de l'adult cap a l'acció de l'infant.

D'altra banda, cal reduir el mobiliari de les aules a l'imprescindible a fi de facilitar-ne la desinfecció. Fa temps que moltes veus alerten de la sobreocupació espacial amb mobiliari que no fa altra cosa que limitar la llibertat de moviments.

No farem aquí un llistat de tots els materials i els seus possibles usos en contextos educatius perquè són de sobres coneguts, però sí que apuntarem que, per criteris sanitaris, convé prioritzar l'ús de materials naturals. Us proposam que seguiu l'enllaç al document [Dossier Paisatges Matèrics i Objectuals. Recursos per a l'escola 0-3](#), elaborat pel grup de recerca GAEB de la UIB, com a mostra de les diverses possibilitats.

3.5. Les activitats

Després de l'experiència adquirida aquest curs escolar, cal promoure, sobretot:

- a) **Activitats cooperatives**, com les construccions, alguns jocs de taula, ajudes mútues en processos d'autonomia, activitats amb «responsabilitats» compartides, etc.
- b) **Activitats motores conscients**, respectant el moviment lliure de l'infant, i facilitades amb recursos com troncs, túnels, bicicletes, llocs d'escalada i d'equilibris, etc.
- c) **Activitats d'atenció voluntària**, com l'exploració heurística ajustada a cada edat, puzles, jocs per encaixar, contes, classificacions, etc.
- d) **Activitats amb aigua.**
- e) **Escenaris per a relats**, en què es poden fer servir troncs petits, rampes, etc., per simular coves, espais naturals o granges, on, per exemple, es pugui jugar amb tota mena d'animals; carreteres; poblacions, etc., o, fins i tot, una escola.
- f) **Activitats simbòliques**, amb disfresses, jocs de representació amb animals, etc. Aquests tipus d'activitats es podrien plantejar una vegada o dues per setmana, de manera excepcional.
- g) **Activitats per desenvolupar la competència per percebre i reconstruir el propi relat.** És imprescindible la capacitat de recuperar els esdeveniments passats, de donar sentit al present i de poder parlar del futur. Els infants i els adults som capaços de ser protagonistes de la nostra vida en la mesura en què ens relatem. Quan l'infant troba ajuda per aprendre a evocar o per anunciar, aprèn a persistir conscientment en el temps. Ateses les ruptures imprevistes de la vida col·lectiva i individual, creim que és molt útil afavorir situacions en les quals es facilita als infants l'accés al relat com a competència. Amb aquest propòsit, convé:
 - Conversar amb les criatures a partir del que s'ha viscut, es viu o es planifica.
 - Facilitar a l'infant l'accés a eines i recursos per a la memòria i la planificació, com ara la llibreta que va i ve entre escola i família; àlbums de fotos, tant de cada criatura com del grup, que es van actualitzant i que faciliten l'evocació, etc.
- h) **Activitats relacionades amb la música** (com cantar, ballar o acompanyar), a les quals s'ha de recórrer amb freqüència, diverses vegades al dia, perquè aporten espais de trobada de grup i faciliten l'empatia, l'alegria i l'expressió emocional.

El respecte a cadascú, l'activitat lliure, l'espontaneïtat i l'ús de la comunicació verbal són transversals en totes aquestes activitats, que s'han de gestionar per mitjà del llenguatge oral, que les ha de presidir.

3.6. Els espais

G
O
I
B
/

L'espai també educa i, en aquest sentit, convé destriar bé quin és el mobiliari imprescindible per oferir una llar més àmplia i segura als qui l'habiten i proporcionar els espais que els infants d'aquestes edats necessiten. Han de possibilitar agrupaments diversos, espais d'intimitat, de contenció, de moviment... i posar a l'abast diverses propostes, al mateix temps que es manté un ambient ordenat i tranquil.

En tot cas, convé buidar els espais del mobiliari prescindible per facilitar també aquest ordre, així com la neteja dels espais.

No obstant això, convé no descuidar l'estètica espacial del centre. Amb pandèmia o sense, l'espai de l'escola ha de continuar convidant a sentir-se com en una llar.

4. L'ESCOLA COM A COMUNITAT: INTERSUBJECTIVITAT I SOCIALITZACIÓ

4.1. La comunitat de famílies

La família és el primer entorn de protecció i educació dels infants i el més fonamental. Pot variar-ne la composició, el model, l'estructura, la cultura de referència, etc., però sempre es manté el paper decisiu de la família a l'hora de protegir i educar els infants.

La comunitat científica comparteix l'evidència que els primers anys de vida són decisius en la descoberta i construcció dels llenguatges, dels codis de relació intersubjectiva, del desenvolupament de les capacitats expressives de les emocions i la comprensió de les dels altres, etc. Tot plegat requereix un entorn de vincle segur i de relacions variades i espontànies.

Els coneixements sobre la criança són uns coneixements comunitaris perquè és impossible preveure moltes circumstàncies que exigeixen respostes oportunes. La criança és, sobretot, un saber procedimental que té a veure amb criteris, però sobretot en saber els com.

Tal com s'explica en el document marc L'educació dels infants 0-3 i la necessària equitat (pàg.123):

Les famílies no poden estar soles. No estan soles en temes de salut, tampoc poden estar-ho en temes educatius, tinguin o no els seus fills escolaritzats. Les famílies necessiten nous espais per socialitzar la criança i per sostenir-la en un sentiment de pertinença a una comunitat i de vincle social. La paternitat i maternitat exigeixen grups estables de pertinença, necessiten espais socials de proximitat on identificar necessitats i inquietuds, on compartir sabers.

Els models de família, els productius i els de criança han acabat convergint a identificar les escoles com entorns professionals de referència per respondre a les necessitats educatives de la primera infància al seu territori, no només pel que s'esdevé al centre, sinó pel diàleg i col·laboració permanents que s'esdevenen al seu entorn: entre les famílies i entre les famílies i els tutors. L'escola ha de vetllar perquè aquests diàlegs múltiples siguin eficaços, acollidors i col·laboratius.

4.1.1. L'acompanyament a les famílies amb infants en situacions d'aïllament i/o quarentena temporal

Les xarxes de relacions i col·laboració entre les famílies i l'escola són tan essencials que no poden desaparèixer en moments d'aïllament i/o quarentena temporal, justament perquè llavors són encara més necessàries. L'experiència

passada ens ha mostrat també altres possibilitats de socialització no presencials.

Els infants d'aquestes edats, que viuen principalment l'«ara i aquí», tampoc no poden sentir que els seus companys ni el seu mestre desapareixen. Les vivències recents ens han fet palès que molts infants han entrat en emocions de pèrdua per la falta de relacions amb el mestre i els companys, que, segons s'ha posat en evidència, són autèntics referents de vincle.

Per això convé preveure:

1. **Propostes personalitzades** per acompanyar cada família, com, per exemple:
 - a) Fer un acompanyament emocional als infants, les famílies i els tutors per, d'una banda, mantenir el vincle perquè, més enllà de la distància física, se sentin units i a prop els uns als altres, i, de l'altra, garantir la cura i protecció de les persones de la comunitat educativa que ho estiguin passant malament sigui pel motiu que sigui.
Tota la nostra tasca ha d'assegurar el contacte real, proper i afectuós, encara que sigui virtual. Per tant, les videoconferències amb els infants i les seves famílies, el grup de WhatsApp amb les famílies i l'acompanyament per altres vies (correu electrònic, Drive, blog, etc.) han de ser canals a utilitzar quan sigui necessari.
 - b) Mantenir el vincle amb els infants, les famílies i l'equip educatiu de l'escola durant els períodes de no presencialitat. L'escoleta no pot desaparèixer de la vida de l'infant ni de la vida de la família.
El tutor ha de seguir estant present, encara que sigui de manera virtual, per tal de conservar aquest vincle tan important per als infants i mantenir la porta oberta per a un nou retrobament.
 - c) Continuar estant atents a les necessitats de les famílies i fer l'acompanyament necessari, sobretot en situacions complexes i de solitud social. Com a servei educatiu, l'escoleta ha de mantenir activa i present la seva funció educativa i social.
Per dur a terme aquesta tasca, l'escoleta es nodreix de tota la xarxa educativa que conforma l'equip educatiu del centre. És convenient que aquest equip, format pels tutors, els educadors de suport i els professionals de l'EAP, tengui previst com distribuir l'atenció a totes i cadascuna de les famílies quan sigui necessari.
 - d) Sempre és important organitzar i mantenir, a cada territori, una xarxa de suports en coordinació amb la resta de serveis d'atenció a les persones (serveis socials, serveis de salut, ONG com Càritas, etc.) per garantir l'equitat i el benestar de totes les famílies.

2. **Propostes de trobada comunitària per grups**, que substitueixin les

trobades presencials quan no siguin possibles, per mantenir la participació i interrelació de les famílies. Són espais virtuals de trobada i suport entre les famílies, en què és important comptar amb les AMIPA a l'hora de facilitar-los, dinamitzar-los i coordinar-los. Es tracta de crear aquests espais virtuals de trobada entre les famílies, així com espais d'acompanyament i suport a les famílies, mitjançant accions com les següents:

- a) Crear un grup amb totes les famílies obertes a participar-hi (estudiant i cercant respostes per a les famílies a qui els aspectes econòmics els siguin un obstacle).
- b) Convocar trobades perquè les famílies es puguin relacionar d'una manera espontània. Els ajuda que hi hagi una temàtica per comentar o bé alguna activitat proposada, per tal que siguin també espais d'intercanvi de recursos i d'informacions. Algunes propostes són:
 - Calendaritzar trobades on una família exposa una activitat que li agrada molt al seu infant: un conte, una dansa, un plat preferit, una jugueta, etc.
 - Celebració conjunta d'aniversaris i sants.
 - Trobades on dos o tres infants mostren objectes o ninots preferits.
- c) Organitzar trobades amb un participant extern per tractar temàtiques que els puguin interessar, ja sigui en format de xerrada o bé en format de taller.
- d) Als infants i a les famílies els enforteix cantar les cançons, ballar les danses o sentir el tutor explicar els contes que el grup coneix, però també se'n poden incorporar de nous i convidar les famílies a aprendre'ls. Quant als contes, es poden explicar fent servir la diversitat de recursos habituals de l'escoleta (amb titelles, acompanyats d'imatges, etc) .

4.1.2. Les famílies amb dificultats

A. Les famílies més vulnerables

A les famílies amb dificultats de les quals el centre ja tenia coneixement se n'hi han afegit d'altres amb vulnerabilitat sobrevinguda. L'atenció a totes aquestes famílies requereix una cura especial, atès que estan sotmeses a molta pressió per manca de recursos. Aquest fet implica que, sovint, l'esforç de la criança s'hagi de compaginar amb la cerca de la supervivència. Qualsevol petit desequilibri, per exemple, que s'avariï una nevera o es rompin unes ulleres, fa que es desencadenin una sèrie de problemes que posa en greus dificultats la serenitat familiar. Cal tenir en compte, a més, el que suposa no tenir accés a allò que ells i el seu entorn social consideren necessari.

L'acollida i acompanyament d'aquestes famílies requereix habitualment més dedicació i, sobretot, una presència ajustada i molt respectuosa. Per això, és convenient:

- a) Acordar, en cada cas, amb l'EAP i els serveis socials municipals, quina és l'anàlisi de la seva situació, qui n'ha de ser l'interlocutor principal i com poden col·laborar la resta de professionals que tenen relació amb la família i/o l'infant.
- b) Elaborar les propostes a partir de les necessitats sentides per la família. Convé partir del llistat de necessitats assenyalades per la família i prioritzar-les perquè han de ser respectuoses amb la seva quotidianitat i els seus valors. Qualsevol proposta o ajut tindrà incidència en la família i, per tant, no té cap sentit que l'ajut sigui una irrupció no volguda a la vida familiar, llevat dels casos de maltractaments.
Atès que l'exclusió social és un dels factors que més tenen a veure amb l'aparició de necessitats educatives específiques, és convenient que aquestes no facin invisibles les necessitats i dificultats de la família.
- c) Mantenir converses directes, especialment presencials o per via telefònica, si és el cas, perquè faciliten l'empatia, l'escolta i la intimitat, perquè solen resultar molt profitoses, en general.
- d) Contactar setmanalment en cas d'aïllament i/o quarentena temporal de la família o del grup, així com cuidar sempre l'acollida diària presencial. És una recomanació dels tutors i els professionals dels EAP.
- e) Partir sempre del reconeixement de les competències dels membres de la família i basar-s'hi, encara que en l'entorn familiar hi hagi moltes mancances.
- f) Conèixer els recursos de coneixements i els materials informàtics i telemàtics d'aquestes famílies i fer les previsions oportunes per poder-hi connectar quan sigui necessari.

B. Famílies amb problemàtiques singulars

Hi ha famílies que travessen situacions singulars que poden comportar dificultats significatives: famílies monoparentals, famílies en què algun dels dos progenitors té alguna malaltia mental, famílies separades, famílies amb algun membre (adult o infant) amb discapacitats significatives, presència de maltractaments, etc.

Aquestes famílies, que poden trobar-se en situacions especialment difícils durant un aïllament i/o quarentena temporal, necessiten una acollida inicial i continuada que inclogui l'acompanyament. L'equip directiu, amb el suport de l'EAP, ha de reflexionar sobre com ha de ser aquest acompanyament.

4.2. La comunitat d'infants: intersubjectivitat i socialització

La qualitat de les interaccions entre els infants és un pilar essencial del marc educatiu que ofereix l'escoleta. La intensitat de les relacions i la riquesa de les oportunitats relacionals és, potser, la singularitat més significativa que ofereix l'escoleta. Com a conseqüència del confinament, vàrem descobrir unes reaccions sorprenents dels infants en els retrobaments ocasionals o en el retorn a l'escola que evidencien la força dels sentiments que ja està en joc en aquestes edats.

Hi ha infants que, com passa amb el llenguatge parlat, «arriben» des de la família amb una estructura de codis de gestació relacionals: ja han iniciat el desenvolupament de conductes cooperatives; ja tenen algunes estratègies ben eficaces per a l'exploració compartida, tant a nivell motriu com heurístic i cognitiu, o ja estan empoderats en les interaccions entre iguals. N'hi ha d'altres, en canvi, que «entren» a l'escoleta sense que els altres infants els provoquin cap interès rellevant.

Tant per uns com per als altres, el sentiment de seguretat afectiva i la fluïdesa del seu desenvolupament tindrà molt a veure amb la qualitat de les relacions entre iguals que es promogui a l'escoleta, que és l'entorn educatiu més significatiu en aquesta dimensió. Dependrà, per tant, de la cura que el tutor tingui de l'ambient en el qual tenen lloc aquestes relacions i de l'acompanyament que cada infant trobi en aquest procés.

Com passa amb el llenguatge parlat, amb el desenvolupament motriu, amb l'expressivitat emocional, amb les conquestes cognitives, etc., les possibles exploracions per part de cada infant i per part del grup en el seu conjunt estan condicionades per l'ambient (actituds, materials, espais, oportunitats, etc.) que es doni en el grup. També estan condicionades per l'acompanyament que cada infant trobi en els conflictes o en les seves exploracions, en els moments de desorientació, etc.

Aquest curs haurem de seguir posant l'atenció en les relacions i en el tipus d'oportunitats relacionals que cal facilitar. Aquesta mirada atenta no ha de tenir en compte només les precaucions sanitàries, sinó que cal aprofitar per tenir una mirada atenta sobre allò que afavoreix la creativitat en les interaccions i per acompanyar l'adquisició d'aquestes competències.

En aquest sentit, és convenient:

- Observar les nostres respostes davant les accions dels infants i del que consideram «errades» i acompanyar-los amb destresa, ja que sabem que són

fruit del seu desenvolupament i estan relacionades amb la inexpertesa, el desconeixement, la manca de recursos, etc.

- Animar l'infant i encoratjar-lo constituint una «xarxa imaginària» de seguretat per tal que perseveri en les seves accions motrius, comunicatives... i explori noves possibilitats d'interacció.
- Facilitar contextos que afavoreixin les dinàmiques relacionals i de cooperació.

5. LA PRESÈNCIA DEL MESTRE

El mestre és qui cristal·litza els objectius, el model pedagògic, l'ambient, els afectes, etc., mitjançant la gestió de l'ambient i de l'organització i l'acompanyament del grup i de cada un dels infants i les famílies.

Les circumstàncies ens han fet donar més valor que mai al contacte físic i les abraçades. Sabem que el contacte és molt important per generar un bon vincle. Però també hem observat i pres consciència de la importància de la veu del mestre com a eina de modulació i configuració del clima afectiu. És tal la seva potència que qualsevol abraçada queda malmesa si no es fa presidida per una veu que amoreix el gest.

La veu és l'instrument que més pot modular l'expressió emocional. La veu pot calmar, pot abraçar i acaronar, no a un infant, sinó a cinc. El to de veu que imposa límits atemoreix tot el grup; en canvi, és ben efectiva l'aproximació pausada del mestre al lloc on es produeix la transgressió que creu necessari aturar, i a més ho aconsegueix perquè calma sense crear cap tensió.

Ara les circumstàncies de pandèmia poden significar una invitació a enfortir les competències del mestre necessàries per ser capaç de tenir una presència ben conscient dins el grup. Es tracta d'envigorir els recursos d'ubicació, d'actitud corporal, de recursos d'atenció i comprensió del que s'esdevé al voltant... per tal que la presència siguin plena i conscient. Pot ser un aspecte en el qual centrar la formació.

Cal prendre mesures organitzatives que ajudin els tutors a poder incorporar-se al grup prou relaxats, deixant fora de la classe altres neguits o elements d'atenció. Un exemple pot ser facilitar un petit moment de meditació o de concentració entre l'arribada a l'escola i la incorporació al grup.

Els telèfons intel·ligents i altres dispositius amb pantalla són contraris a la disponibilitat i a la presència plena. La normativa escolar deixa clar que només es poden tenir a mà com a recursos didàctics dins del marc de la programació docent i el desenvolupament de la programació aula.